

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Емилия Хинкова Евгениева,
доцент в Софийски университет,
Факултет по науки за образованието и изкуствата,
Катедра по специална педагогика и логопедия

Относно: Дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”
в област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2 Педагогика,
научна специалност Специална педагогика

Тема на дисертационния труд: **Обучение по информационни технологии за ученици с умствена изостаналост в прогимназиална училищна степен.**

Автор: **Александрос Петрос Хадзоглу**, докторска програма по Специална педагогика

Научен ръководител: доц. дпн Милен Замфиров

1. Общо описание на представените материали

Представеният комплект дисертационни материали съдържа:

- а) комплект с административни документи: автобиография, заповеди за зачисляване и отчисляване, заповед за назначаване на жури за защита, протокол от първо заседание на журито;
- б) комплект с текстови документи: дисертация и автореферат;
- в) комплект с публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Александрос Хадзоглу има завършени две бакалавърски и две магистърски програми. Придобитата квалификация в тях е в областта на икономиката и социалните системи,

както и специалната педагогика. Това предполага работата по дисертационния проблем да бъде развита от значително по-широка гледна точка.

Професионалната реализация на господин Хадзоглу основно е в сферата на професионалното обучение на ученици със специални образователни потребности. В близо десетгодишен период, който е представил в CV-то си, той е формирал и умения за работа с възрастни от рискови групи. Опит, който позволява, в рамките на дисертацията, да се анализира и възрастовото развитие на учениците, макар и с увреждания; а също така да се обърне внимание на възможностите за използване в процеса на обучение на ученици с умствена изостаналост и на принципите на продължаващо обучение. Нещо, което намираме в мотивираните от докторанта професионални интереси.

Важен момент от автобиографията е това, че господин Хадзоглу представя педагогическия си профил като иновативен и креативен. Самооценка, която определено се наблюдава и в подхода към дисертационното изследване.

Не на последно място бих искала да отбележа, че образователната и професионална специализация на докторанта е пряко свързана с дисертационното изследване или то по-скоро се явява своеобразно научно-теоретично обобщение на натрупаните практически знания.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Представената за рецензиране дисертация разглежда модерен за образователната система проблем - мястото и ролята на информационните технологии в прогимназиален етап на обучение и в частност, при обучението на ученици с умствена изостаналост.

Определям темата като модерна поне по две причини.

Първата е свързана със задачите на днешния ден - развиването и формиране на дигитална грамотност у съвременните хора. Дигиталната грамотност не се поставя вече на обсъждане като целесъобразност поради тоталното навлизане на технологиите в живота. По-скоро днешните разсъждения са по посока на безопасен интернет, преосмисляне на факторите, определящи качеството на живот, създаване на условия за паралелно развитие на т. нар. Светове на “пипан” и на виртуална реалност. Полагане на усилия за запазване на

традиционните начини на живот и др. Всичко това са проблеми, които касаят обществото като цяло и хората с умствена изостаналост, като част от това общество. Пред нас стои въпросът, от една страна, доколко и как дигиталните средства ще подобрят и подкрепят качеството им на живот, както и доколко и с какво дигиталните технологии затрудняват или подобряват възможностите им за вписване в обществото.

Втората причина да определя темата на дисертацията като модерна е свързана със създаването на общество без изключване. Пред нас тепърва предстои да проучим професиите на бъдещето, възможността и начина на включването в тях на хората с увреждания, част от които са хората с умствена изостаналост. В този смисъл направеното дисертационно проучване е важно за теорията и практиката.

Още тук искам да подчертая, че развитието на информационните и комуникационни технологии поставя в дефицит развитието на образователната теория, а същото така и последващата образователна практика. Свидетели сме на революционно преосмисляне на образователните подходи и методи. Прави се преоценка на такива възлови структури на образователната система, като например учебното съдържание. Остава в историята формалното образование да е единствен път за образователно развитие. Вече е утвърден моделът за верифициране на постигнати по неформален път умения и компетентности. Днес се прави проучване на реална възможност обучението да следва потребностите на ученика, а не ученикът да следва знанията. Това на практика е нов етап от развитието на образователната философия и технология. Затова, дисертационни разработки като тази е важно да се причисляват бързо към системата от теория и практика.

4. Познаване на проблема

Теоретичната постановка е насочена към обосноваване на мястото и ролята на информационните технологии в системата на образование и спецификата на обучение на ученици с умствена изостаналост. На това основание са изведени в трети параграф на теоретичната постановка възможностите за използване на информационните технологии в обучението на ученици с умствена изостаналост.

Теоретичната постановка е разработена на основание на богата литературна справка с преобладаващи автори на английски език. Прави впечатление, че най-старият автор в листа с използвана литература е от 1996 година и е свързан с използването на информационни технологии в обучението на ученици със специални образователни потребности. Останалите заглавия са от последните двайсетина години.

В сферата на приложението на информационните технологии са посочени проучвания, свързани с виртуална класна стая, учене в електронни платформи, подготовка на ресурси и т.н. Този времеви диапазон на литературните източници показва още веднъж, че дисертацията е насочена към днешния ден и има за цел да решава проблеми, които са актуални.

По отношение на умствената изостаналост в теоретичната част е направен добър опит за съвместяване на традиционните и съвременните разбирания и класификации.

Важно място в теоретичната обосновка заема проблемът с ценностното обезпечаване на новата виртуална реалност и създаване на критерии и формиране на умения по тях за използване на безопасен интернет. Тема, която тепърва предстои да бъде разглеждана и анализирана за системата на образованието. На този етап тя се развива и поддържа по-скоро от външни за образователната система институции.

Обемът на теоретичната постановка е доста по-голям от обичайния за този вид разработки.

5. Методика на изследването

Структурата на емпиричното изследване отговаря на изискванията за дисертационна разработка. Формулираната цел и хипотези са подкрепени от системата от изследователски задачи и методика на изследването. Това, което прави впечатление в дисертацията е:

5.1. Практическата насоченост на целта. Става дума за проследяване на фактическо въздействие върху развитието на учениците с умствена изостаналост чрез използване в процеса на обучение на шест конкретни образователни софтуера.

Допуска се, че подобрената координация на “око-ръка” чрез използването на софтуерите, ще подобри, не друго, а фината моторика и способността на учениците да пишат и четат.

Така формулирания изследователски проблем на практика дава посока за решаване на значима задача от процеса на въвеждането на информационните и комуникационни технологии в училище - връзката между традиционната среда на пипане и виртуалната реалност. Четенето и писането остават основна задача на образователната система. Нейното качествено решаване в новата среда е важна задача.

Бих искала да подчертая, че докторантът поставя на вниманието си специализирани софтуери, които са въведени в системата на образованието. Това доказва практическата значимост на изследването му. Измерени по отношение на координацията “око-ръка” тези шест софтуера освен, че мерят процеса на интегриране на ученици с умствена изостаналост, проверяват доколко и как учителите използват вписват в практиката си препоръчаните от администрацията на системата софтуери.

5.2. Организацията на изследването е описана надеждно по отношение на: етапи на провеждане на изследването, участници в изследването, начин на събиране и отчитане на получените резултати.

В изследването са включени ученици от ЕЕЕЕК (е специално образователно училище за професионално обучение с възрастова група 12 - 18 години) от четири области на Гърция. Представената извадка е много голяма, което е безспорно предимство на изследването.

5.3. Описани са надлежно критериите, по които е извършено наблюдението, озаглавени и представени в таблица като: “Критерии и показатели в основните области на наблюдение” Това, на което искам да обърна внимание е, начинът, по който се наблюдава връзката “око-ръка” спрямо качеството на функциониране на фината моторика. Търси се пряка връзка между умението за работа с образователен софтуер и фината моторика. Към това съответствие в отворен формат на критерии се наблюдава също така динамиката на уменията за четене и писане, както и уменията за самостоятелно хранене, обличане и самообслужване.

В тази част от дисертацията е направено и синтезирано описание на шестте софтуера, които са въведени в системата на образованието.

Обемът на тази част от дисертацията е 15 страници.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представените данни са получени на основание на развиващ експеримент на учениците от четирите области на Гърция. Еднозначно е доказано, че целенасоченото използване на образователни софтуери в процеса на обучение повлиява положително върху цялостното развитие на учениците с умствена изостаналост.

Без това да е заявено директно, господин Хадзоглу доказва, че целенасочено прилагане на информационните и комуникационни технологии в училище може да подкрепи и развиването на традиционните умения за четене и писане, а също така и да подобри ежедневните умения на учениците.

Понякога е чудно колко много време се губи в дискусии за нещо, което е толкова очевидно - технологиите могат да бъдат превърнати в средство за подобряване не на друга, а точно на четенето и писането, за които има толкова много притеснения, че изчезват от нашия живот.

Представените данни, които илюстрират този значим извод са подредени в диаграми. Проследени са всички предварително зададени критерии в двата етапа на изследването - начало и край, за двете групи изследвани лица - контролна и експериментална. Представените данни поставят значим въпрос за качеството на предоставяната образователна услуга в системата на държавните училища. След като има разлика в постиженията на учениците в резултат на целенасочено използване на информационните технологии, защо те не се прилагат по-устойчиво в процеса на обучение. Следва и реторичният въпрос, защо продължаваме да коментираме доколко и как помагат или пречат информационните технологии на процеса на обучение.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Трудът на господин Александрос Петрос Хадзоглу има научно-практическа стойност. Преди да коментирам приносите, които е формулира докторантът, ще посоча онова, с бих искала да разширя тяхното значение.

Принос е структурираната теоретична постановка и представената литературна справка. С няколко думи: систематична, съвременна и концептуално единна е теоретичната постановка.

Изведената функционална връзка “око-ръка” не е нова, но е дадена в нейния съвременен контекст. Направен е опит да се покаже, че тя може да бъде използвана за разширяване на уменията на учениците с умствена изостаналост чрез, бих казала и въпреки, информационните технологии.

Установяването на връзката и по отношение на ежедневните умения на учениците е основание да се насочи следващ етап на изследването - софтуерите в полза на връзката дете-родител. Знаем, че родителите си помагат в отглеждането на децата с дигиталните източници. Въпросът е дали това може да се превърне в развиваща детето помощ.

В контекста на това приемам формулировките на приносите, които е формулирал докторантът. Те отразяват реално постигнатите резултати в дисертационното изследване.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представените публикации са свързани с темата на дисертацията и отразяват процеса на теоретичната обосновка на проблема и разработване на изследователската програма.

Допълват представата за пътя на осмисляне и развиване на проблема и създаването на изследователския конструкт.

Отговарят на изискванията за публикации.

9. Автореферат

Авторефератът представя синтезирано дисертационната разработка. Съдържа основните параметри на теоретичната постановка. Следва логиката на структурата на първа глава. Представя основните акценти, върху които се изгражда теоретичната постановка на проблема. Цялостно е представена изследователската програма. Описани са методите и подходите при събирането на данни. Представена е обобщената извадка от данните и анализа към тях.

Обемът на автореферата отговаря на изискванията.

10. Критични забележки и препоръки

Критичните ми бележки са по-скоро препоръки към докторанта за бъдещата му работа:

1. Събраните данни дават основание за по-богат анализ, тъй като са постигнати значими резултати в процеса на изследването.
2. Отношението между обема на трите части не е добре балансирано точно поради синтезирания анализ на данните. Разширяването му може да се използва за развиване на по-значим практически приложим конструкт на основание на изследването. Практиката определено има нужда от такова предложение.
3. В изследователската програма е даден като метод на изследване полуструктурирано интервю с учителите. То не намира ясно място в анализа на данните.

11. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Дисертационното изследване има значение за теорията и практиката на обучение на ученици с умствена изостаналост и си струва да бъде представено на широк кръг педагогически специалисти.

Данните трябва да бъдат представени на педагогически форуми в Гърция, тъй като те коментират важно съдържание от учебното съдържание - използването на шест софтуера в процеса на обучение.

Подходящо ще бъде да се представят и резултатите от изследванията в бъдещи публикации, тъй като резултатите са интересни за всички учители.

Заклучение

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Югозападния университет.

Дисертационният труд показва, че докторантът Александрос Петрос Хадзоглу притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Педагогика като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Александрос Петрос Хадзоглу в област на висше образование: Педагогика, професионално направление Специална педагогика - Педагогика за деца с интелектуална недостатъчност

19.12.2019 г.

Рецензент:

Доц. д-р Емилия Евгениева